

TARPTAUTINIŲ DARBO STANDARTŲ TAIKYMO PRIEŽIŪROS SISTEMA

Reda Jakučionytė

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, A. Vivulskio g. 11, Vilnius
Telefonas 603804
Elektroninis paštas redaj@socmin.lt

Pateikta 2001 m. lapkričio 20 d.

Parengta spausdinti 2002 m. gegužės 11 d.

Recenzavo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Tarptautinių reikalų departamento direktorius dr. Povilas Vytautas Žiūkas ir Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Darbo teisės ir socialinės saugos katedros vedėja prof. dr. Genovaitė Dambrauskienė

S a n t r a u k a

Tarptautinių darbo standartų taikymo priežiūros sistema pagrįsta Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) statuto nuostatomis bei praktiniais susitarimais, jos komponentai yra tarpusavyje susiję ir vienas kitą papildo. Pagrindinės sistemos veikimo priemonės – reguliarus atsiskaitymas, tikrinimas, specialiosios procedūros, trišalis dialogas, techninis bendradarbiavimas. Vadinamasis reguliarus atsiskaitymas – tai informacijos pateikimas TDO statuto nustatyta tvarka pagal patvirtintas ataskaitų formas. Rengiamos periodinės ataskaitos, atsakymai į tiesioginius Ekspertų komiteto paklausimus apie ratifikuotų konvencijų nuostatų įgyvendinimą. Teikiama informacija apie šalyje galiojančius teisės aktus bei praktinį jų taikymą ir tose srityse, kurias reguliuojančių konvencijų šalis nėra ratifikavusi.

Pagal 1926 m. tarptautinės darbo konferencijos sesijos rezoliuciją vykdyti tarptautinių darbo standartų taikymo Organizacijos narėse priežiūrą buvo pavesta Ekspertų komitetui, konvencijų ir rekomendacijų taikymo klausimams nagrinėti ir Konferencijos komitetui tarptautinių darbo standartų klausimams nagrinėti.

Specialiosios procedūros – procedūros, nustatytos skundams (*complaints*) ir pranešimams (*representations*) dėl pažeidimų įgyvendinant ratifikuotų konvencijų nuostatas, asociacijų laisvės principus nagrinėti. Asociacijų laisvės komitetas yra pagrindinė institucija, nagrinėjanti skundus bei pranešimus dėl teisės jungtis į organizacijas, teisės streikuoti bei kitų asociacijų laisvės pažeidimų.

Svarbus TDO bruožas yra tas, kad visas jos darbas grindžiamas trišaliu principu, t. y. visais tarptautinių darbo standartų kūrimo, ratifikavimo, denonsavimo, taikymo klausimais konsultuojamasi su socialiniais partneriais – darbdavių ir darbuotojų organizacijomis.

Nors tarptautinių darbo standartų taikymo priežiūros sistema veikia labai gerai, reikia nuolat tikrinti, ar sistema tebėra efektyvi nustatant ir sprendžiant kylančias standartų taikymo problemas. Pastarųjų TDO valdymo tarybos sesijų metu vėl buvo svarstoma, kaip toliau didinti sistemos efektyvumą. Viena iš priežasčių, paskatinusių grįžti prie šio klausimo – labai padidėjęs Ekspertų komiteto, taip pat ir vyriausybių, darbo krūvis. Pagrindinė nuostata, kuriai visuotinai pritariama, yra ta, kad sistema turi likti nepriklausoma, nešališka ir veiksminga.

Ižanga

TDO, įkurta vadovaujantis 1919 m. Versalio sutartimi, yra specializuota Jungtinių Tautų organizacija, šiuo metu vienijanti 175 valstybes. Jos principai aiškiausiai suformuluoti Fildelfijos deklaracijoje, priimtoje 1944 m. Svarbiausias tikslas – siekti socialinio teisingumo ir ginti visuotinai pripažįstamas žmogaus darbo teises. Veikla paremta trišaliu – vyriausybių, darbdavių ir darbuotojų organizacijų – bendradarbiavimo principu.

Tarptautinius darbo standartus TDO formuluoja konvencijomis, rekomendacijomis ir

kitais dokumentais nustatydamas minimalius standartus tokiose srityse kaip asociacijų laisvė, teisė jungtis į organizacijas, kolektyvinės derybos, priverstinio darbo panaikinimas, nediskriminavimo ir lygių galimybių vyrams ir moterims užtikrinimas bei kitos įvairaus pobūdžio darbo sąlygos.

Valstybės, TDO narės, skatinamos laikytis nustatytų standartų, net jei jos nėra atitinkamų konvencijų ratifikavusios, nes laikoma, kad šalis, stojanti į organizaciją, kartu įsipareigoja laikytis pagrindinių principų, išdėstytų Filadelfijos deklaracijoje. Tarptautinė darbo organizacija yra sukūrusi ir taiko vadinamąją standartų priežiūros sistemą, kuri padeda efektyviai nustatyti ir įvertinti, kaip valstybės vykdo savo įsipareigojimus.

Per ilgą Tarptautinės darbo organizacijos gyvavimo laiką buvo stengiamasi sukurti tokius standartų priežiūros metodus, kurie būtų veiksmingi ir priimtini valstybėms narėms. Šiuo metu visuotinai pripažįstama, kad TDO standartų priežiūros sistema yra viena labiausiai išstobulintų tarptautinių priežiūros sistemų.

Sistema pagrįsta TDO statuto nuostatomis bei praktiniais susitarimais, jos efektyvumą lemia viena kitą papildančios priemonės, tokios kaip reguliarus atsiskaitymas, ataskaitų tikrinimas ir vertinimas, trišalis dialogas, techninis bendradarbiavimas ir tam tikri kiti veiksmai.

Pagrindiniai priežiūros sistemos principai yra šie:

- problemų sprendimas;
- trišalis dalyvavimas ir dialogas;
- nepriklausoma ekspertizė;
- trišalė priežiūra.

Minėti principai įgyvendinami taikant **reguliariąją atsiskaitymo sistemą** (1 pav.) ir **specialiąsias procedūras** (2 ir 3 pav.).

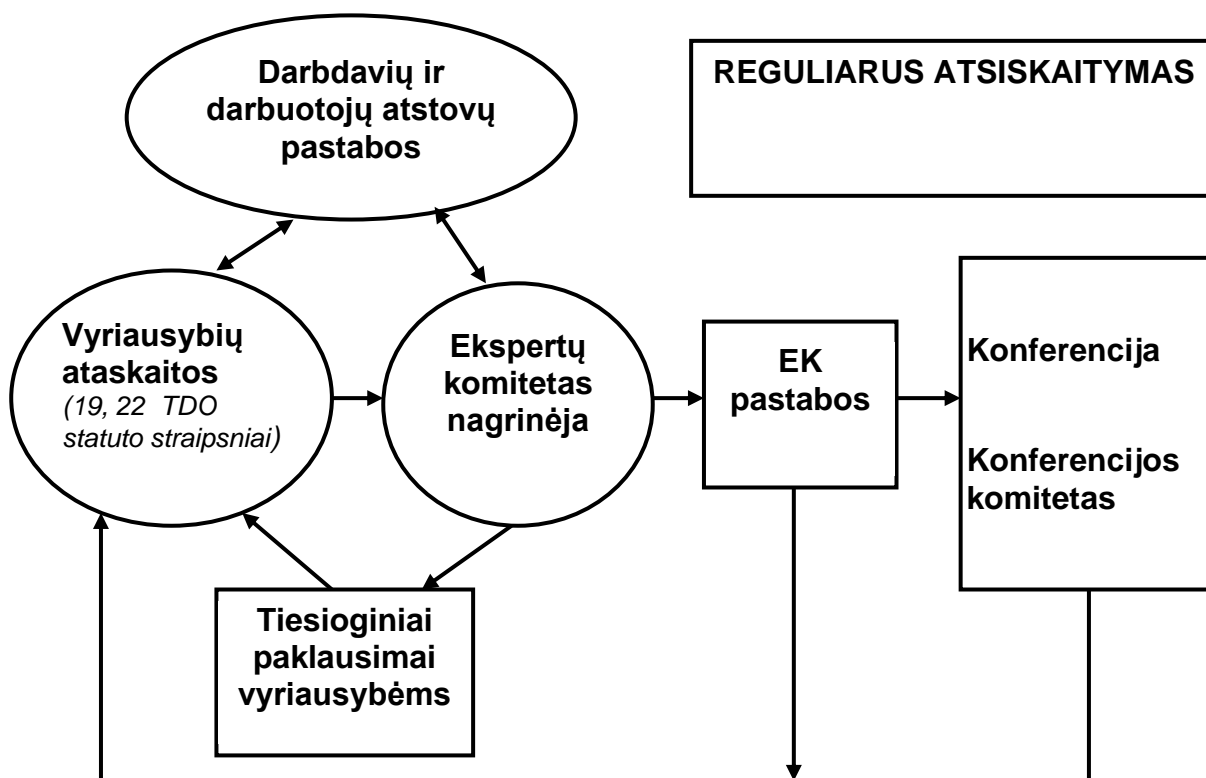
Reguliarioji atsiskaitymo sistema

Informacija apie ratifikuotų konvencijų nuostatų taikymą

TDO statuto 22 straipsnis nustato, kad kiekviena Organizacijos narė Tarptautiniam darbo biurui pateikia metinį pranešimą arba ataskaitą apie priemones, kurių ji ėmėsi, kad būtų įgyvendintos Konvencijos, prie kurios šalis yra prisijungusi, nuostatos. 1958 m. buvo sutarta, kad šie pranešimai bus pateikiami nebūtinai kasmet, bet pagal Tarptautinio darbo biuro (TDB) pareikalavimą.

Dabar galiojanti atsiskaitymo sistema buvo patvirtinta 1993 m. ir susideda iš tokių dalių:

a) pirmoji ir antroji ataskaita (pranešimas). Pirmąją išsamią ataskaitą šalis privalo pateikti per metus nuo ratifikuotos konvencijos įsigaliojimo, antrąją – po dvejų metų (atskirais atvejais – po metų).

1 pav. Reguliarioji atsiskaitymo sistema

b) **periodinės ataskaitos.** Toliau ataskaitos teikiamos:

i) kas dveji metai – išsamios apie vadinamąsias prioritetines konvencijas:

- asociacijų laisvės – Nr.87 ir Nr.98;
- prievartinio darbo panaikinimo – Nr.29 ir Nr.105;
- lygių galimybių ir vienodo elgesio su darbuotojais vyrais ir moterimis – Nr.100 ir Nr. 111;
- darbo inspekcijos – Nr.81 ir Nr.129;
- trišalių konsultacijų – Nr. 144.

ii) kas penkeri metai – išsamios arba supaprastintos apie kitas konvencijas. Išsamūs pranešimai rengiami, jei Ekspertų komitetas turi pastabų dėl ankstesnės ataskaitos arba klausimų apie konvencijos nuostatų taikymą ir nusprendžia, kad šalis įstatymų pakeitimai galėjo turėti įtakos taikant konvencijos nuostatas.

c) **neperiodiniai pranešimai.** Pateikti neperiodinius pranešimus TDB prašo, kai:

- taip nusprendžia Ekspertų komitetas arba Tarptautinė darbo konferencija;
- yra gautas tos šalies darbdavių arba darbuotojų organizacijų skundas, kad vyriausybės pranešimas neišsamus arba neatitinka tikrovės;
- gautas tarptautinių darbdavių arba darbuotojų organizacijų pranešimas, kad šalis nesilaiko Konvencijos nuostatų;
- kai Organizacijos narė nepateikia informacijos, kaip šalyje taikomos konvencijų nuostatos.

d) **konvencijų išbraukimas iš ataskaitų sąrašo.** 1985 m. Valdymo taryba yra priėmusi dokumentą, kuriuo remiantis nebereikalaujama teikti pranešimus apie konvencijas, kurių nuostatos pasenusios ir nebeatitinka šių dienų reikalavimų. Pasikeitus aplinkybėms Valdymo taryba vėl gali paprašyti pateikti išsamius pranešimus.

Ataskaitos (pranešimai) gali būti **išsamios** ir **supaprastintos**.

Išsamios ataskaitos turi būti pateikiamos pagal Valdymo tarybos patvirtintas **formas**. Jose paprastai pirmiausia išvardijami visi įstatymai, kiti teisės aktai, susiję su Konvencijos nuostatomis, taip pat visos leidžiamos išimtys, apribojimai, galiausiai – išsami informacija

pagal kiekvieną Konvencijos straipsnį. Prašoma taip pat nurodyti institucijas, atsakingas už atitinkamų įstatymų įgyvendinimą.

Supaprastintuose pranešimuose paprastai nurodomi:

- įstatymai, kiti teisės aktai, jų pakeitimai nuo to laiko, kai buvo pateikta paskutinė ataskaita;
- statistinė ir kitokia informacija, susijusi su Konvencijos nuostatomis (taip pat ir leidžiamos išimtyms).

Informacija apie neratifikuotų konvencijų nuostatų taikymą

Pranešimus (ataskaitas) reikia teikti ne tik apie ratifikuotas konvencijas, bet ir apie tai, kiek šalies įstatymai ir praktika atitinka ir neratifikuotų konvencijų nuostatas, nes to reikalaujama pagal TDO statuto 19 straipsnio 5e paragrafą, be to, yra laikoma, kad šalis, stojanti į Organizaciją, kartu prisiima įsipareigojimą laikytis pagrindinių principų, išdėstytų Filadelfijos deklaracijoje (1944). Ši nuostata labai aiškiai išreikšta 1998 m. priimtoje TDO pagrindinių darbo principų ir teisių deklaracijoje ir jos įgyvendinimo tvarkoje, kurios 2 straipsnis skamba taip: „Tarpautinė darbo konferencija...pareiškia, kad visos Organizacijos narės, net jei jos nėra ratifikavusios nurodytų konvencijų, yra įsipareigojusios jau vien dėl to, kad priklauso Organizacijai. Pagal jos Statutą valstybės narės privalo garbingai laikytis, diegti ir įgyvendinti pagrindinių teisių principus, kurie yra šių konvencijų objektas. Tai:

- a) laisvė jungtis į organizacijas ir veiksmingai pripažinti kolektyvinių derybų teisę;
- b) visokio pobūdžio priverstinio arba privalomojo darbo panaikinimas;
- c) veiksmingas vaikų darbo panaikinimas;

d) su įdarbinimu ir profesija susijusios diskriminacijos panaikinimas". Tvarka, pagal kurią būtų teikiama informacija apie neratifikuotų konvencijų taikymą, nenustatyta. Vienos konvencijos pasirenkamos dažniau, kitos – rečiau. Tai priklauso nuo dalyko aktualumo, nuo to, kaip pasikeitė aplinkybės per tą laiką, kai buvo pateiktos ankstesnės ataskaitos. Pasirenkant neratifikuotas konvencijas, dėl kurių reikia teikti ataskaitas, didelę įtaką gali turėti darbdavių ir darbuotojų atstovai Valdymo taryboje.

Pagal minėtos 1998 m. **deklaracijos įgyvendinimo tvarką** (*Follow-up*) numatyta, kad Organizacijos narės, dar neratifikavusios vadinamųjų pagrindinių konvencijų, turės kasmet pateikti informaciją apie pažangą įgyvendinant vienos šių konvencijų grupės principus, taip pat nurodyti priežastis, trukdančias šias konvencijas ratifikuoti. (Yra keturios pagrindinių konvencijų grupės, reglamentuojančios: asociacijų laisvės principus, prievartinio darbo panaikinimą, nediskriminavimo klausimus, vaikų ir jaunuolių darbą.) Remdamasis šiais pranešimais Tarpautinis darbo biuras kiekvienais metais rengia **visuotinį pranešimą**, kuriame apžvelgiama ketverių metų pažanga šalyse, ratifikavusiose pagrindines konvencijas, bei nagrinėjamų konvencijų neratifikavusių šalių padėtis. Visuotinis pranešimas yra pagrindas planuojant tolesnius TDO veiksmus, techninę pagalbą.

Valdymo tarybai nutarus, tam tikrais laikotarpiais gali būti prašoma pateikti informaciją ir apie **rekomendacijų** nuostatų diegimą.

Ekspertų komitetas konvencijų ir rekomendacijų taikymo klausimams nagrinėti (toliau – Ekspertų komitetas)

1926 m. 8-oje tarpautinės darbo konferencijos sesijoje buvo priimta rezoliucija, kuria Ekspertų komitetui ir Konferencijos normų taikymo komitetui buvo pavesta vykdyti Organizacijos narių įsipareigojimų, susijusių su tarpautinių darbo standartų taikymu, vykdymo priežiūrą.

Šiuo metu Ekspertų komitetą sudaro 20 nepriklausomų aukščiausios kvalifikacijos teisės arba socialinės srities specialistų, turinčių ir kitų sričių, pavyzdžiui, administravimo arba darbo sąlygų, žinių. Europos komiteto narius trejiems metams Generalinio direktoriaus siūlymu skiria TDO Valdymo taryba. Kandidatai parenkami iš visų pasaulio dalių, kad Komiteto nariai galėtų panaudoti tiesioginę įvairių teisinių, ekonominių ir socialinių sistemų patirtį. Skirdama Ekspertų komiteto narius Valdymo taryba vadovaujasi profesinės kompetencijos ir

visiško nešališkumo principais.

Komitetas nagrinėja:

- 1) metines vyriausybių ataskaitas pagal 22 Statuto straipsnį apie **ratifikuotų** konvencijų taikymą, taip pat Organizacijos narių atsakymus į tiesioginius paklausimus, informaciją, susijusią su tikrinimo rezultatais;
- 2) Tarptautinio darbo biuro prašymu vyriausybių pateiktą informaciją apie nacionalinės teisės ir praktikos būklę pasirinktų **neratifikuotų** konvencijų reguliavimo srityje;
- 3) Vyriausybių informaciją ir pranešimus apie TDO statuto 19 ir 35 straipsnių nuostatų vykdymą – naujų konvencijų, rekomendacijų bei kitų teisės dokumentų teikimą valstybių įstatymus leidžiančiosioms institucijoms susipažinti.

Ekspertų komiteto ataskaita pateikiama TDO valdymo tarybai. Ji susideda iš trijų dalių:

- 1) bendrosios ataskaitos, kurioje apžvelgiamas Komiteto atliktas darbas ir atkreipiamas Valdymo tarybos, Konferencijos ir Organizacijos narių dėmesys į bendrus interesus arba į ypatingus atvejus;
- 2) atskirai apžvelgiamas: i) ratifikuotų konvencijų taikymas pagal konvencijas šalyse, Organizacijos narėse, taip pat nemetropolinėse teritorijose, už kurias narės yra atsakingos; ii) naujų dokumentų pateikimas kompetentingoms institucijoms; iii) parengiami tiesioginiai paklausimai šalims dėl atskirų konvencijų taikymo;
- 3) bendroji apžvalga apie nacionalinę šalių teisę ir praktiką, susijusią su neratifikuotų konvencijų ir rekomendacijų nuostatomis.

Ekspertų komiteto ataskaita išspausdinama kovo mėnesį ir išsiunčiamą Organizacijos narėms.

Kasmet vasario mėnesį Tarptautinis darbo biuras išsiunčia Organizacijos narių vyriausybėms sąrašus tų ratifikuotų konvencijų, kurių taikymo ataskaitas reikia tais metais rengti, bei atitinkamas Ekspertų komiteto pastabas dėl ankstesnių ataskaitų.

Konferencijos komitetas tarptautinių darbo standartų taikymo klausimams nagrinėti

(toliau – Konferencijos komitetas)

Konferencijos komitetas yra sudarytas trišaliu principu iš vyriausybių, darbdavių ir darbuotojų atstovų. Jis svarsto visus klausimus, susijusius su tarptautinių darbo normų taikymu.

Ekspertų komitetas pateikia Konferencijos komitetui savo ataskaitą. Ji nagrinėjama bendrojoje diskusijoje, vėliau aptariami atskiri atvejai. Šio Komiteto posėdžiuose savo nuomonę apie tai, kaip laikomasi konvencijų nuostatų, gali pareikšti ir darbdavių, ir darbuotojų atstovai. Vyriausybių atstovai turi galimybę pateikti papildomos informacijos, nurodyti priemonės, kurių buvo imtasi trūkumams pašalinti, atkreipti dėmesį į pasitaikančius sunkumus, paprašyti paramos jiems įveikti.

Konferencijos komiteto darbo ataskaita pateikiama konferencijai ir toliau diskutuojama plenariniuose posėdžiuose. Jų metu delegatai turi galimybę aptarti Komiteto darbo aspektus. Jei konferencija patvirtina Komiteto ataskaitą, ji išspausdinama ir išsiunčiamą šalių vyriausybėms atkreipiant jų dėmesį į tuos aspektus, į kuriuos jos turi atsižvelgti pagal nustatytas procedūras rengdamos kitas ataskaitas.

Konsultacijos su darbdavių ir darbuotojų organizacijomis

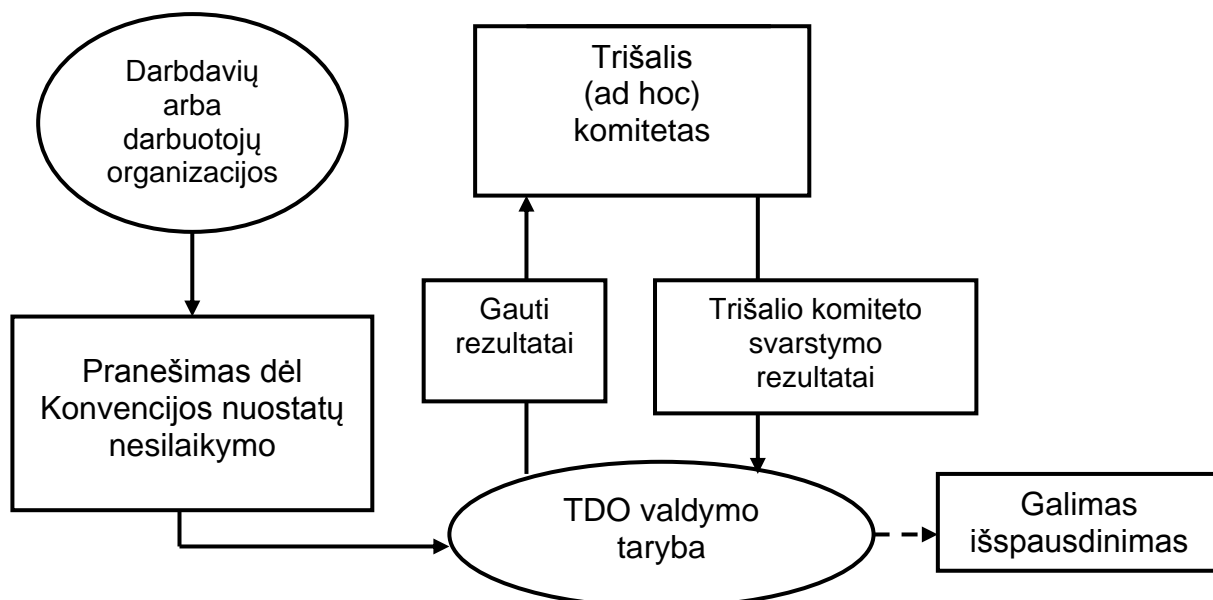
TDO išsiskiria iš kitų organizacijų tuo, kad visas jos darbas grindžiamas trišaliu bendradarbiavimu. Todėl pagal TDO statuto (23 str. 2.), 144 konvencijos bei 152 rekomendacijos nuostatas visos ataskaitos, visi pranešimai apie ratifikuotų ir neratifikuotų konvencijų taikymą turi būti siunčiami susipažinti socialiniams partneriams – darbdavių ir darbuotojų organizacijoms. Su jomis turi būti konsultuojamasi ir kitais klausimais, tokiais kaip konvencijų ratifikavimas bei denonsavimas, TDO rengiamų dokumentų turinys, vyriausybės atsakymai į TDO klausimynus ir pan.

Šios organizacijos gali pateikti savo pastabas šalies vyriausybei arba siųsti tiesiai į Tarptautinį darbo biurą.

Be to, papildoma priežiūros priemonė yra ta, kad bet kurios šalies vyriausybė gali kreiptis į Tarptautinį darbo biurą ir pranešti apie kitos valstybės pažeidimus, konvencijų nuostatų nesilaikymus. Tą patį gali padaryti ir nacionalinės arba tarptautinės darbuotojų bei darbdavių organizacijos. Valdymo taryba gali pareikalauti tos šalies vyriausybę paaiškinti padėtį, vėliau skundas pavedamas ištirti Tyrimų komisijai. Ši pateikia Valdymo tarybai ataskaitą ir išvadą. Valdymo taryba gali imtis tokių veiksmų ir savo iniciatyva arba kai skundą įteikia konferencijos delegatas. Skundams nagrinėti nustatytos specialiosios procedūros.

Specialiosios procedūros

Socialinių partnerių pranešimai (*representations*)

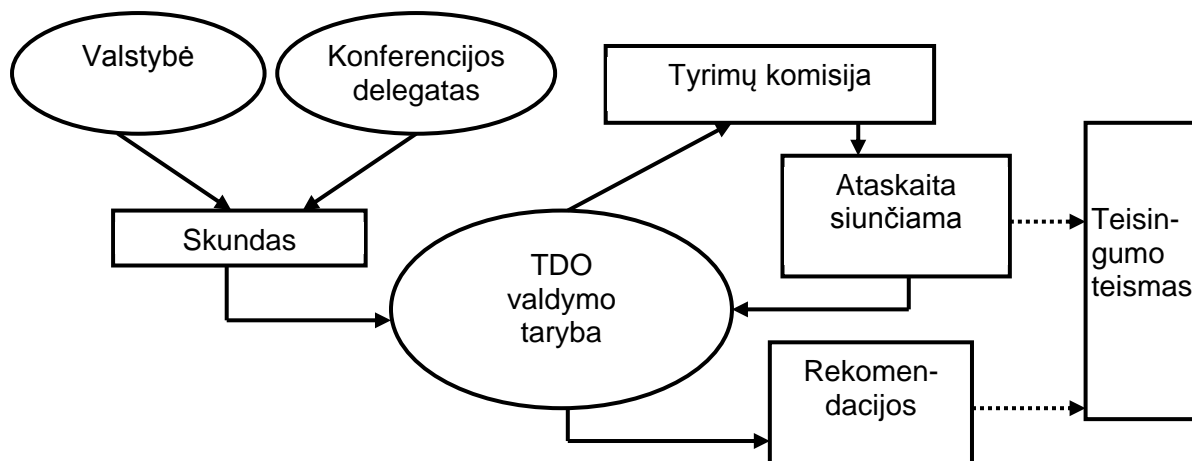
2 paveikslas. Pranešimų apie pažeidimus nagrinėjimo tvarka

Pranešimų nagrinėjimo procedūros yra nustatytos TDO statuto 24 ir 25 straipsniuose bei Valdymo tarybos nustatytose taisyklėse. Glaustai jas galima apibūdinti taip: bet kokia nacionalinė arba tarptautinė darbdavių ar darbuotojų organizacija gali pateikti TDO vadinajamą pranešimą, jei mano, kad kuri nors Organizacijos narė yra ratifikavusi konvenciją, bet nesilaiko joje nustatytų standartų. Valdymo taryba gali paprašyti suinteresuotos šalies vyriausybės paaiškinti padėtį. Jei nustatytu laiku nesulaukiama atsakymo iš vyriausybės arba jis pripažįstamas nepatenkinamu, Valdymo taryba gali nuspręsti išspausdinti pranešimą ir vyriausybės atsakymą. Valdymo taryba, nenagrinėdama klausimo esmės, nusprendžia, ar pranešimas priimtinas (*receivability*) nagrinėti. Nagrinėtini atvejai perduodami Valdymo tarybos sukurtam Trišaliui komitetui arba, jei tai susiję su profesinių sąjungų teisėmis, gali būti perduodami Asociacijų laisvės komitetui. Trišalis komitetas, išnagrinėjęs pranešimą, pateikia Valdymo tarybai ataskaitą su išvadomis ir rekomendacijomis, kokių veiksmų Valdymo taryba

turėtų imtis. Valdymo tarybai sprendžiant klausimą kviečiami ir suinteresuotos valstybės vyriausybės atstovai.

Valdymo taryba patvirtina Trišalio komiteto ataskaitą ir gali nuspręsti ją skelbti, taip pat informuoja suinteresuotas šalis (organizaciją, pateikusią pranešimą, ir vyriausybę valstybės, kurios atžvilgiu tas pranešimas buvo pateiktas).

Skundai (complaints)

3 paveikslas. Skundų nagrinėjimo tvarka

Skundams nagrinėti detali tvarka yra išdėstyta TDO statuto 26–29 ir 31–34 straipsniuose. Pagal šią tvarką bet kuri organizacijos narė gali pateikti skundą TDO prieš kitą Organizacijos narę jei mano, kad ši nesilaiko konvencijos, kurią yra ratifikavusi, nuostatų. Skundą gali pateikti ir bet kuris Tarptautinės darbo konferencijos delegatas.

Gavusi skundą Valdymo taryba gali sudaryti Tyrimų komisiją, paprastai susidedančią iš trijų nepriklausomų narių.

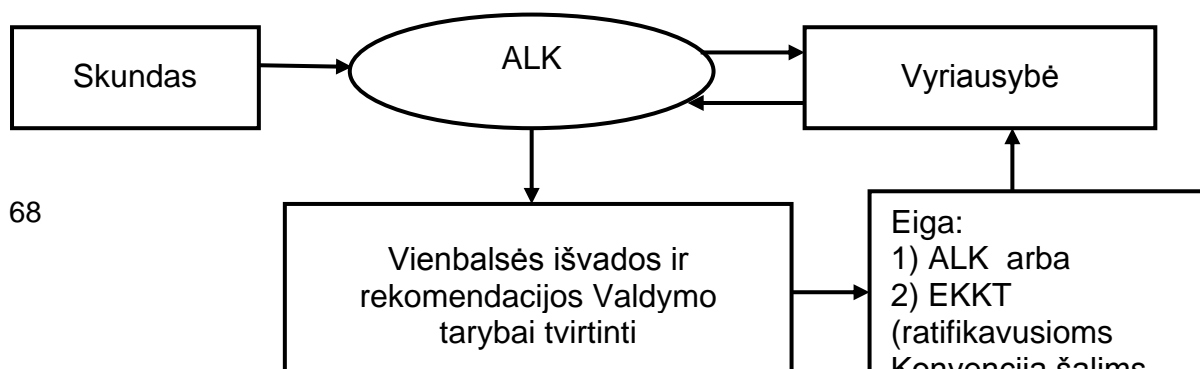
Griežtų taisyklių, kaip Tyrimų komisija turėtų dirbti, nėra. Ji tik privalo laikytis Statuto reikalavimų ir veikti savo nuožiūra.

Komisija kruopščiai išnagrinėja atvejį, jei reikia, prašo suinteresuotas šalis pateikti papildomą medžiagą bei dokumentus ir parengia ataskaitą su išvadamis bei rekomendacijomis dėl galimų tolesnių veiksmų. Ataskaita pateikiama Valdymo tarybai ir kiekvienai suinteresuotai vyriausybei, taip pat išspausdinama. Kiekviena vyriausybė per tris mėnesius gali nurodyti, ar ji sutinka su nurodytomis Tyrimų komisijos rekomendacijomis, ar ne. Vyriausybė, jei nesutinka su išvadamis, gali kreiptis į Tarptautinį teisingumo teismą, kurio sprendimas yra galutinis.

Asociacijų laisvės komitetas

Pagal TDO ir Jungtinių Tautų ekonominės ir socialinės tarybos sutartį nustatyti specialias procedūras profesinių sąjungų teisėms ginti, 1951 m. TDO valdymo taryba įkūrė Asociacijų laisvės komitetą. Jis susideda iš devynių narių, atstovaujančių vyriausybių, darbdavių ir darbuotojų grupėms Valdymo taryboje, bei nepriklausomo pirmininko.

ASOCIACIJŲ LAISVĖS KOMITETAS

4 paveikslas. ALK veikla

Asociacijų laisvės komitetas susirenka tris kartus per metus ir nagrinėja gautus iš darbdavių arba darbuotojų organizacijų skundus dėl asociacijų laisvės pažeidimų neatsižvelgdamas į tai, ar šalis yra ratifikavusi asociacijų laisvės konvencijas, ar ne.

Asociacijų laisvės komitetas apžvelgia dalyko esmę ir siunčia skundą Asociacijų laisvės ir faktų nustatymo komisijai (*Fact-Finding and Conciliation Commission on Freedom of Association*). Ši ji išnagrinėja ir toliau veikia tokia pačia tvarka kaip Tyrimų komisija.

Asociacijų laisvės komitetas, vadovaudamasis gauta informacija, parengia išvadas bei rekomendacijas ir siunčia jas suinteresuotai vyriausybei, prašydama jų laikytis. Išvados ir rekomendacijos pateikiamos ir Valdymo tarybai, ir jei valstybė atitinkamą asociacijų laisvės konvenciją yra ratifikavusi, jos gali būti perduodamos ir Ekspertų komitetui, kad šis galėtų imtis tolesnių veiksmų.

Tarptautinis darbo biuras yra TDO sekretoriatas. Jis gali dalyvauti standartų priežiūros sistemoje, atlikdamas tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui, užmegzdamas tiesioginius ryšius su vyriausybėmis TDO generalinio direktoriaus vardu, teikdamas neformalias konsultacijas konkrečiais klausimais per regioninius TDO padalinius arba tiesiogiai iš biuro Ženevoje, teikdamas techninę pagalbą, susijusią su asociacijų laisvės principų įgyvendinimu, kolektyvinėmis derybomis bei kitais socialinio dialogo klausimais.

Priežiūros sistemos problemos, tolesnės darbo gairės

Nors, kaip jau buvo minėta, tarptautinių darbo standartų priežiūros sistema laikoma pačia veiksmingiausia iš panašaus pobūdžio sistemų, ji periodiškai peržiūrima ir tobulinama atsižvelgiant į besikeičiančios aplinkybes ir naujus reikalavimus. Naujausia išsami sistemos analizė ir kai kurie pakeitimai buvo atlikti 1993 m. Šiuo metu TDO valdymo taryba į savo sesijų darbotvarkę vėl įtraukė priežiūros sistemos gerinimo klausimą. Viena iš priežasčių, lėmusių, kad vėl svarstomas šis klausimas, yra vis didėjantis Ekspertų komiteto bei šalių vyriausybės darbo krūvis. Organizacijos narės ratifikuoja vis daugiau konvencijų. Taigi daugėja ir ataskaitų, kurias šalys pagal TDO statutą privalo teikti Tarptautiniam darbo biurui. Pavyzdžiui, *ratifikavimų skaičius (t. y. visų Organizacijos narių ratifikuotų konvencijų suma)* 1958 m. buvo 1856, o 2000 m. pabaigoje – 6880. Ekspertų komitetui 2000 m. reikėjo pateikti 2550 ataskaitų, o buvo pateikta 1808. Ne visos valstybės sugeba laiku atsiskaityti.

Ataskaitų, kurias atskirų šalių vyriausybės kasmet turi pateikti, skaičius svyruoja nuo vieno iki dviejų šimtų. Toks darbo krūvis neigiamai atsiliepia priežiūros sistemos efektyvumui. 2001 m. kovo mėnesį TDO valdymo tarybos sesijoje buvo svarstomi šie klausimai:

- darbo krūvio mažinimas (atsiskaitymo ciklo tobulinimas, Ekspertų komiteto darbo krūvio mažinimas, nagrinėjamų dokumentų suskirstymas grupėmis);
- efektyvumo didinimas (ataskaitos klausimynai, apžvalgos), dialogo stiprinimas, nag-

- rinėjamų atvejų parinkimas);
- skaidrumas (sistemos aiškinimas, priežiūros institucijų sudėties ir taisyklių tobulinimas, nagrinėjamų atvejų parinkimo kriterijai);
- skatinimas (ryšys tarp priežiūros sistemos ir techninio bendradarbiavimo, tiesioginiai kontaktai, regioninių padalinių indėlis).

Diskusijose ryškėja tokios pagrindinės ateities kryptys:

- priežiūros sistema turi likti nepriklausoma ir objektyvi; atsiskaitymo sistema turėtų būti supaprastinta, bet ne mažiau efektyvi; priežiūros institucijos apžvalgas galėtų rengti regioniniu principu arba pagal dalykines sritis;
- priežiūros sistema turėtų daugiau nušviesti teigiamus, sėkmingus atvejus;
- priežiūros sistema turėtų būti labiau susieta su techniniu bendradarbiavimu, kad nedelsiant būtų galima suteikti reikiamą paramą;
- reikėtų stiprinti tiesioginius ryšius tarp atskirų TDO padalinių, tarp TDO ir Organizacijos narių;
- didinti regioninių TDO padalinių efektyvumą.

Remdamasis diskusijų medžiaga Tarptautinis darbo biuras apibendrina pasiūlymus dėl galimų atsiskaitymo ciklo bei kitų pakeitimų. Jie bus pateikti TDO valdymo tarybos 2001 m. lapkričio sesijai, kurioje numatoma toliau diskutuoti tarptautinių darbo standartų priežiūros sistemos tobulinimo klausimais.

LITERATŪRA

1. **Constitution** of the International Labour Organization. International Labour Office, 1994.
2. **Handbook** of procedures relating to international labour Conventions and Recommendations. International Labour Office, 1995.
3. **Possible** improvements in ILO standards–related activity – The supervisory system of the ILO. International Labour Office, GB.280/LILS/3. 2001.
4. **Reports** of the Committee on Legal Issues and International Labour Standards. International Labour Office, GB.280/12/1. 2001.
5. **International** labour standards. A workers' educational manual (fourth edition). International Labour Office, 1998.
6. **Taigman D., Kurtis K.** Freedom of association: a user's guide. ILO, Geneva, 2000.
7. **Internetas:** <http://www.ilo.org>.

System for Supervising the Observance of Provisions of International Labour Standards

Reda Jakučionytė

European integration division, Ministry of Social Security and Labour

SUMMARY

International Labour Organisation during a long time of its existence created and developed the supervising machinery for the observance of provisions of international labour standards, which is widely recognised as one of the most developed and effective systems of standards supervision in the multilateral system. It is based on the Constitution of the ILO and has been further developed through longstanding practice. Its different components interact and complement each other. The two main tracks – regular reporting system and special procedures. Regular reporting on ratified conventions is organised through periodic submission of information according to established rules and in settled report forms, the answers to the Direct requests of the Committee of Experts. Information from time to time is also provided on legislation and practice in the country on unratified conventions.

On the basis of a resolution, adopted by the Eight Session of the international Labour Conference in 1926, the Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations and the Conference Committee on the Application of Standards were given responsibility for regular supervision of the observance by Member States of observance of their standards-related obligations. They report to the International Labour Conference, where it is discussed. The report is published and circulated to governments. Governments' attention is drawn to particular points raised by the Committee.

Special procedures are established for the examination of representations and complaints as to the observance of ratified conventions and as to the infringement of freedom of association. The tripartite Governing Body's Committee on Freedom of Association (CFA) is the main institution dealing with the complaints alleging infringements of freedom of association of employers and workers.

The ILO is unique among world organisations with its tripartite principle –employers' and workers' representatives have an equal voice in shaping its policies and programmes. All issues of international labour standards creation, ratification, denunciation, implementation have to be consulted with the social partners.

Although, as it was mentioned above, the existing supervisory system is well functioning, from time to time adjustments are needed to insure that the system continues to provide for an effective tool to identify and address problems in the application of standards. Possible improvements in ILO standards supervisory system are under discussion at the latest Governing Body sessions. Among the reasons, which caused the need of such discussions is a big workload on the Committee of Experts and governments. The main future orientations – that the system should remain independent, objective, impartial and effective.

